

การจัดการวิสาหกิจชุมชนแบบเกษตรสร้างมูลค่า

อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี*

COMMUNITY ENTERPRISE MANAGEMENT USING VALUE-CREATING AGRICULTURE, MUEANG DISTRICT UTAI THANI PROVINCE

อัจฉราวรรณ สุขเกิด¹, ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล², วิภาวดี ทูปิยะ³ และ ธันยธร ตินนภ⁴

Ajcharawan Sujkird¹, Pinyapat Nakpibal², Wipawadee Tupiya³ and Thanyathon Tinnaphop⁴

¹⁻⁴คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

¹⁻⁴Faculty of management science, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

Pathum Thani Province, Thailand

Corresponding Author's Email: ajcharawan@vru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาบริบทของชุมชน สภาพปัญหา และสถานการณ์ผลผลิตทางการเกษตรอินทรีย์ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี 2. เพื่อศึกษาการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรอินทรีย์ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ประเภทวิจัยเป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากร คือ กลุ่มวิสาหกิจที่ทำเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เข้าร่วม จำนวน 8 กลุ่ม ที่อยู่ในพื้นที่ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 20 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล โดยวิธีการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1. กลุ่มวิสาหกิจมีการบริหารจัดการร่วมกันและมีการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิก และมีการสานสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจด้วยกัน ในด้านการผลิต การตลาด และถ่ายทอดความรู้ไปยังชุมชนและเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจที่ใกล้เคียง วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรอินทรีย์ ใช้การแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีปัจจัย 1) ตั้งชื่อแบรนด์ 2) สร้างการตลาด 3) การออกแบบโลโก้ 4) การออกแบบบรรจุภัณฑ์

* Received 2 July 2024; Revised 8 August 2024; Accepted 30 August 2024

คำสำคัญ: การจัดการ, วิสาหกิจชุมชน, เกษตรสร้างมูลค่า

Abstract

The objectives of this research are: 1. To study the community context, problem conditions, and situation of organic agricultural products, Mueang District, Uthai Thani Province. 2. To study the value addition of organic agricultural products, Mueang District, Uthai Thani Province. The research type is a qualitative research study. The population is 8 groups of participating enterprises that produce agriculture or agricultural products in the area of Mueang District, Uthai Thani Province, totaling 20 people. A questionnaire was used to collect data. by interview method

Research results according to objective number 1. Enterprise groups have joint management and benefits are shared among members, and there is a relationship between enterprise groups together. In terms of production, marketing and transferring knowledge to communities and networks of nearby enterprise groups. Objective number 2 found that increasing the value of organic agricultural products Use product transformation into a new product with the factors 1) creating a brand name 2) creating marketing 3) designing a logo 4) designing a package

Keywords: Management, Community Enterprise, Value-Creating Agriculture

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนมีการขึ้นทะเบียนและมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2548 เพื่อให้มีการส่งเสริมและพัฒนาการของวิสาหกิจชุมชน (ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน: 2563) ในการรองรับการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาของการเคลื่อนตัวของระบบความคิดการพึ่งพาตนเองของชุมชน เศรษฐกิจชุมชนเป็นพื้นฐานที่อยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขัน

ทางการค้าทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ จึงต้องมีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การช่วยเหลือ พัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการในรูปแบบของวิสาหกิจที่ส่งผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความพร้อมและเข้มแข็งเพื่อสร้างงานและสร้างรายได้ในชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งมีความแตกต่างจากรัฐกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ที่มีเป้าหมายเรื่องการลงทุน แรงงาน ความสำเร็จที่มุ่งแสวงหาผลกำไรเป็นหลัก (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2560) ในขณะที่วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับอาชีพและเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายแต่เชื่อมโยงและเกื้อกูลกันในกิจกรรมการผลิตและบริการ

ปัญหาพื้นฐานของวิสาหกิจจะเป็นเรื่องผลผลิต มีการผลิตขั้นพื้นฐานเพื่อให้สินค้าเพียงพอต่อความต้องการของชุมชน ในขณะที่การจะประกอบวิสาหกิจให้ประสบความสำเร็จจะต้องคำนึงถึงการสร้างสรรค์ผลผลิต โดยใช้วัตถุดิบทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนเป็นการประกอบการร่วมกันของชุมชน เรียนรู้การบริหารจัดการตลาด บริหารจัดการสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกและจัดสรรผลประโยชน์และคืนกำไรสู่สังคม การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนับว่าเป็นบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพราะเป็นการพัฒนาระบบการจัดการชุมชนเพื่อสร้างขีดความสามารถในชุมชนอย่างเป็นระบบ และยั่งยืน (นุชนาถ ทับครุฑ, 2563)

ความสำคัญของการสร้างมูลค่าเพิ่มทางการเกษตร คือ การนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรสภาพจากเดิมโดยใช้กระบวนการผลิตที่ไม่ซับซ้อน (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2566) ทำให้สินค้ามีราคาและมูลค่ามากกว่าที่เป็น สามารถลดปัญหาผลผลิตที่ล้นตลาดหรือผลผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน การสร้างมูลค่าเพิ่มจากสินค้าเกษตรไปสู่การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ถือเป็น การสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร เช่น การแปรรูป การเก็บรักษา การส่งมอบ รวมถึงผลพลอยได้ระหว่างการผลิต ดังนั้นการพัฒนาสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยทำการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก สินค้าเกษตรที่เคยได้รับความนิยมอาจไม่ตอบโจทย์วิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ หากไม่มีการพัฒนาสินค้าตามความต้องการของผู้บริโภคแล้วอาจส่งผลต่อการขยายตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของภาคการเกษตรที่สามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า จึงมีการนำผลผลิตจากการเกษตรมาพัฒนาต่อยอด โดยใช้นวัตกรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

สินค้าเพื่อให้ได้มาตรฐานและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิต สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจ โดยนำองค์ความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจที่มีอยู่มาต่อยอดกับการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ เพื่อพัฒนากลุ่มวิสาหกิจให้เกิดความยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน สภาพปัญหา และสถานการณ์ผลผลิตทางการเกษตรอินทรีย์ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
2. เพื่อศึกษาการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรอินทรีย์ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การจัดการวิสาหกิจชุมชนแบบเกษตรสร้างมูลค่า อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี เป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ที่ประกอบวิสาหกิจทางด้านเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ได้แก่ วิสาหกิจบ้านสวนลูกแชมป์ วิสาหกิจไม้กวาดบ้านตานาด วิสาหกิจน้ำพริกบ้านเนินม่วง วิสาหกิจชุมชนสวนเกษตรชัยวิโชค วิสาหกิจกลุ่มน้ำพริกบ้านเกาะลูกมอญ วิสาหกิจชุมชนวงเดือนพารวย วิสาหกิจชุมชนบ้านป่าสะแก และวิสาหกิจกลุ่มปลาแรดท่าซุง จังหวัดอุทัยธานี จำนวน 20 คน (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2566)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ข้อคำถามเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended) สร้างขึ้นจากวัตถุประสงค์และแนวคิดที่การวิจัยต้องการศึกษา โดยคำถามสามารถยืดหยุ่นตามสถานการณ์ในการสัมภาษณ์เพื่อสร้างสัมพันธภาพ อันจะช่วยให้การเก็บข้อมูลเป็นไปอย่างราบรื่น และที่สำคัญ คือ จะทำให้ผู้ให้ข้อมูล ถ่ายทอดข้อมูลได้อย่างครบถ้วนและเป็นจริงมากที่สุด

1) การกำหนดกรอบความคิดและประเด็นรายการสัมภาษณ์ เพื่อรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องมีประเด็นการสนทนา การบริหารจัดการวิสาหกิจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ภัณฑ์ ปัญหาการประกอบกิจการและตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาตลอดจนถูกต้องของภาษาในการสื่อความหมาย

2) นำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และมีความเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้จริง นอกเหนือการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดำเนินการสำรวจและการสัมภาษณ์ จากเครื่องมือที่สร้างขึ้น และรวบรวมข้อมูลตามประเด็นที่จัดทำไว้

3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในงานวิจัยครั้งนี้จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation method) ด้วยการรวบรวมวิธีการใช้ผู้สังเกต (observer) ทฤษฎี (theory) วิธีการ (methods) และข้อมูลเชิงประจักษ์ (empirical material) จากผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ผลไปใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวแทนวิสาหกิจทั้ง 8 กลุ่ม ร่วมนัดหมายการทำกิจกรรม เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อหารูปแบบการจัดการที่เหมาะสม

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการใช้การสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Dialogue) ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจกับนักวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

หลังจากผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือสำเร็จ ได้มีกระบวนการตรวจสอบคุณภาพที่จะทำให้ผู้วิจัยเกิดความเชื่อมั่น หากพบข้อบกพร่องในเครื่องมือ จะต้องมีการนำมาปรับปรุงแก้ไขให้แล้วเสร็จ ก่อนนำไปใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยจึงต้องใช้วิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ นำมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นการศึกษา สรุปผลการศึกษาเชิงพรรณนาแต่ละประเด็นที่ศึกษา สังเคราะห์ข้อมูลภายใต้วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาบริบทของชุมชน สภาพปัญหา และสถานการณ์ผลผลิตทางการเกษตรอินทรีย์ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า

บริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 8 กลุ่ม มีอายุเฉลี่ย 50 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี สมาชิกกลุ่มมีประมาณ 10 – 15 คน ระยะเวลาจัดตั้ง 6 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ ปลาแรด เกษตรอินทรีย์ และขนมไทย ระบบการเงินมาจากการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสนับสนุนการให้องค์ความรู้

การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจทั้ง 8 กลุ่ม พบว่า สมาชิกกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการ มีการแต่งตั้งประธาน รองประธาน เลขานุการกลุ่ม มีการบริหารจัดการทุนและผลประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่ม สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในทุกด้าน เช่น การผลิต การตลาด การเงิน

ผลผลิตทางการเกษตรของกลุ่ม คือ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลาแรด คือ น้ำพริกปลาแรด ปลาแรดแดดเดียว ผลผลิตจากผักและผลไม้ คือ การทำกล้วยทอด การทำชาตะไคร้ปอเปี๊ยะทอด ผลผลิตจากข้าว คือ การทำผงข้าวออก

การส่งเสริมและกิจกรรมทางการตลาด และการประชาสัมพันธ์ จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจทั้ง 8 กลุ่ม พบว่า มีการทำโปรโมชั่นสินค้าของแต่ละกลุ่มวิสาหกิจ ทำการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐาน และเข้าร่วมเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับผู้บริโภค ทำกิจกรรมทางการตลาดผ่านช่องทางหน้าร้านของกลุ่มตนเอง ทำการขายผ่านเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ เช่น เข้าร่วมการจัดแสดงสินค้าของพาณิชย์จังหวัดอุทัยธานี, กิจกรรมสินค้าดี สินค้าเด่น ในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี, ตลาดเทศบาล, ตลาดเชษฐศิลป์ อำเภอเมือง อุทัยธานี เป็นต้น ส่วนของการประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่ม มีทั้ง Facebook ของกลุ่ม, Facebook ของสำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุทัยธานี และ Facebook การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดอุทัยธานี (ททท.)

ปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงาน พบว่า ปัญหาที่พบประจำคือ การขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง ส่งผลกระทบต่อกรเลี้ยงปลาในกระชัง ปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน ส่งผลต่อผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย ปัญหาผลผลิตราคาตกต่ำไม่มีความแน่นอนในบางฤดูกาล

และบางครั้งสินค้าล้นตลาดด้วย ปัญหาแรงงานที่เป็นแรงงานผู้สูงอายุ ปัญหาผลิตภัณฑ์ชุมชนพบว่า สินค้ามีมาตรฐานไม่คงที่ ขาดทักษะการพัฒนาสินค้า รวมถึงการสร้างตราสินค้า

2. ผลการศึกษาการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรอินทรีย์ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า

กลุ่มวิสาหกิจมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ แต่ยังขาดการสร้างภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์และตราสินค้า ผู้วิจัยจึงให้องค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นโดยนำวัตถุดิบที่กลุ่มวิสาหกิจมีอยู่มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น ปลาแรดเส้น ชาดะไคร้ ปอเปี๊ยะกล้วย ให้กับวิสาหกิจ โดยนำเครื่องสูบล้างงานแสงอาทิตย์ รุ่นหลังเต่า เป็นการประยุกต์ใช้นวัตกรรมด้านพลังงานทดแทนพลังงานจากแสงอาทิตย์ ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์การเกษตรให้กับกลุ่มวิสาหกิจ 2 กลุ่ม ที่มีความประสงค์จะพัฒนาตราสินค้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ดังนี้

กลุ่มวิสาหกิจบ้านเกาะลูกมอญ ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลาแรด: ปลาเส้นปรุงรส เป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้กับกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจบ้านเกาะลูกมอญ เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาแรดลุ่มน้ำสะแกกรังอุทัยธานี (GI) เป็นผลิตภัณฑ์ปลาแรดปรุงรสที่สามารถยืดอายุผลิตภัณฑ์ได้นานขึ้นจากเดิม

ภาพที่ 1 ปลาเส้นปรุงรส

กลุ่มวิสาหกิจน้ำพริกบ้านเนินม่วง ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์: ชาสุมุนไพรตะไคร้ใบเตยหอม และปอเปี๊ยะสอดไส้ทอดกรอบ เป็นการแปรรูปอาหารโดยนำแผ่นปอเปี๊ยะสด/แผ่นปอเปี๊ยะแช่แข็งมาฉีกหรือพับเพื่อห่อหุ้มไส้ กลุ่มเกษตรกรนี้มีการผลิตผักและผลไม้ที่เป็นเกษตรอินทรีย์ มีหน้าร้านเป็นของตนเองและมีการรวมกลุ่มกันของกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลัก สามารถขายสินค้าได้เพิ่มขึ้น และเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้สูงขึ้นจนเป็นที่สนใจของกลุ่มผู้บริโภค

ภาพที่ 2 ชาตะไคร้

ภาพที่ 3 ปอเปี๊ยะสอดไส้ทอดกรอบ

ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้ได้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์และตราสินค้าด้วย

ภาพที่ 4 ตราสินค้า

ที่มา : ผู้วิจัย

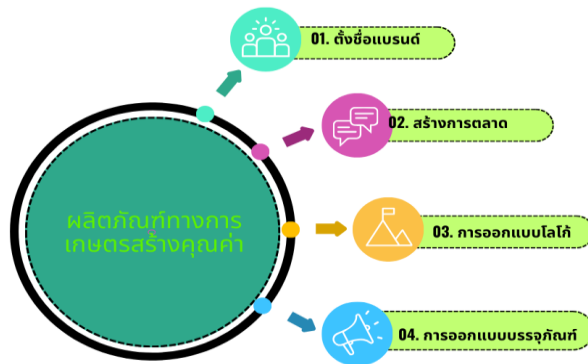
อภิปรายผล

1. การศึกษาบริบทของชุมชน สภาพปัญหา และสถานการณ์ผลผลิตทางการเกษตรอินทรีย์ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี เป็นพื้นที่สภาพราบเชิงเขา ดินเป็นดินเหนียวปนทราย ระบายน้ำได้ดี มีความอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี สินค้าที่ระลึกประเภทหัตถกรรมและอาหารแห้ง เช่น ข้าวเกรียบปลา ผลไม้ ผ้าทอ เครื่องจักรสาน ข้าว และส่วนใหญ่เป็นเกษตรอินทรีย์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 8 กลุ่ม มีอายุเฉลี่ย 50 ปีขึ้นไป เป็นกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ ปลาแรด เกษตรอินทรีย์ และขนมไทย กลุ่มวิสาหกิจมีการบริหารจัดการร่วมกันและมีการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิก นอกจากนี้มีการสานสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจด้วยกัน ในด้านการผลิต การตลาด และถ่ายทอดความรู้ไปยังชุมชนและเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจที่ใกล้เคียง สอดคล้องกับ สมชาย น้อยฉ่ำ และคณะ (2561) การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเป็นกระบวนการในชุมชน การผลิต การเงิน และการตลาด สอดคล้องกับ สลิสรดา รัตน์พลที (2566) การพัฒนาต้นแบบวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ไปสู่ระบบจะสามารถลดการดำเนินงานและพัฒนาศักยภาพได้อย่างเป็นระบบ

2. การศึกษาการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรอินทรีย์ อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า กลุ่มวิสาหกิจมีการเลี้ยงปลาแรด GI ปลุกข้าว และผักที่เป็นเกษตรอินทรีย์ ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้น จึงมีการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ ปลาแรดเส้นปรุงรส ปอเปี๊ยะทอด และชาตะไคร้หอม มีการพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ ส่งผลให้มีการยืดอายุของผลิตภัณฑ์ได้นานขึ้นรวมทั้งสามารถจัดเก็บสินค้าได้นานและตั้งราคาได้สูงขึ้นจากเดิม สอดคล้องกับ สุตาภัทร คงเกิด และคณะ (2565) อธิบายว่า การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์แปรรูปทำให้ผู้บริโภคมีความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ใหม่มากกว่าเดิม สอดคล้องกับ ชมภูษุช หุ่นนาค และคณะ (2563) อธิบายแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ประกอบด้วย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ สร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์ พัฒนาบรรจุภัณฑ์ พัฒนาการสัญลักษณ์ และพัฒนาระบบโปรแกรมที่สามารถเชื่อมโยงการผลิตและการขายได้ทั้งระบบ

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการวิสาหกิจชุมชนแบบเกษตรสร้างมูลค่า อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี เป็นการดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจ โดยใช้แนวทางการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป ดังนี้ 1) ตั้งชื่อแบรนด์ 2) สร้างการตลาด 3) การออกแบบโลโก้ 4) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ทั้ง 4 ปัจจัย ส่งผลทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปมากขึ้น

ภาพที่ 5 โมเดลในการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์การเกษตร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า การจัดการวิสาหกิจชุมชนแบบเกษตรสร้างมูลค่า อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี มีการศึกษาบริบทของกลุ่มวิสาหกิจ หน้าที่และการทำงานกันทำของกลุ่ม และการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสามารถสร้างมูลค่าสินค้าการเกษตรได้ ข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย 1.1 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่สามารถสนองตอบความต้องการของผู้บริโภคได้ แต่กลุ่มวิสาหกิจต้องรักษามาตรฐานการผลิตให้ได้มาตรฐานที่กำหนดไว้ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อผลิตภัณฑ์ให้กับผู้บริโภคได้อย่างยั่งยืน 1.2 การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์อาจวัดได้หลายอย่าง เช่น ยอดขาย หรือ การรับรู้ของผู้บริโภคเป็นต้น 1.3 กลุ่มวิสาหกิจต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับผลผลิต

ของกลุ่ม การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาจเหมาะสมกับกลุ่มวิสาหกิจที่ผลิตอาหาร **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** จากประเด็นที่ค้นพบ คือ การแปรรูปอาจเหมาะสมเพียงอุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือยอดการสั่งซื้อไม่เทียบเท่าอุตสาหกรรมระดับประเทศ จึงต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับกลุ่มวิสาหกิจ และกรมส่งเสริมการเกษตรควรให้คำแนะนำสินค้าที่เป็นอาหารคาวและอาหารหวาน เพื่อสามารถพัฒนาไปสู่ระดับอุตสาหกรรมได้เช่นกัน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากงบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund; FF) ปีงบประมาณ 2567 และข้อมูลจากโครงการวิจัยนวัตกรรมการจัดการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน อำเภอเมืองอุทัยธานี จังหวัดค และขอขอบคุณคณะผู้วิจัย หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มวิสาหกิจ ทั้ง 8 กลุ่ม ที่มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2566). กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน. กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กลุ่มพัฒนาเกษตรกร. (2565). แนวทางการส่งเสริมเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรในกลุ่มเกษตรกร. กองพัฒนาสหกรณ์ภาคการเกษตรและกลุ่มเกษตรกร.
- ชมภูษ หุ่นนาค และคณะ. (2563). แนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค. วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, 13(2), 21-53.
- ณัฐพนธ์ สุกุลพงษ์. (2565). รูปแบบการดำเนินงานของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและการพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ทรัพย์ อมรภิญโญ. (2564). การสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม กลุ่มจักสานชุมชนบ้านไชยา หมู่ 4 อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 13(3), 88-101.

- นุชนาถ ทับครุฑ และคณะ. (2563). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังเพื่อเพิ่มโอกาสความสำเร็จ. วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- เบญจวรรณ ไสหวาน และคณะ. (2562). การจัดการความรู้เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ชุมชนสำหรับวิสาหกิจชุมชน. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 11(2), 137-147.
- ปิยพงษ์ ยงเพชร และคณะ. (2564). การมองการณ์ไกลเพื่อการจัดการชุมชนต้นแบบด้านพลังงานทดแทนอย่างยั่งยืนผ่านกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน [การนำเสนอบทความ]. การประชุมเชิงปฏิบัติการนานาชาติ (เสมือนจริง) ครั้งที่ 7 เรื่อง UI Green Metric World University Rankings (IWGM 2021), University Putra Malaysia.
- วิศรา คลังนุ่ม. (2562). การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกผักและผลไม้ปลอดสารพิษดอกบัว ตำบลบ้านต๋อน อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. ใน วิทยานิพนธ์ หลักสูตรการบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก.
- สมชาย น้อยฉ่ำ และคณะ. (2561). การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารเกษมบัณฑิต, 19(ฉบับพิเศษ), 130-139.
- สลิลรดา รัตน์พลที. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อความยั่งยืน ตำบลซำมะงะรุต อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 1(2), 37-51.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2560). แผนการส่งเสริม SME ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2566). การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก. กองนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าสินค้าเกษตรกระทรวงพาณิชย์.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2552). ความหมายของวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการเกษตร.

สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง และคณะ. (2562). สภาพปัญหา ความต้องการคุณภาพชีวิต และรูปแบบ การพัฒนาประสิทธิภาพ การผลิตและการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรของวิสาหกิจชุมชน. วารสารสหวิทยาการวิจัย, 8(2), 230-240.

สุดาภัทร คงเกิด และคณะ. (2565). การพัฒนาขีดความสามารถของผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการ เกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน. วารสารรัชต์ ภาควัย, 16(49), 71-88.